

Алеся Соловійова

аспірант

Інститут історії України НАН України
01001, Україна, Київ, вул. Михайла Грушевського, 4

E-mail: aliesia.soloviova@gmail.com

ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА КРАЇН БЕНІЛЮКСУ (1945–2014): ДО ІСТОРІОГРАФІЇ ПИТАННЯ

У статті здійснено аналіз наявної літератури щодо зовнішньої політики країн Бенілюксу, викладено зміст основних положень українських і зарубіжних наукових праць. Визначено роль союзу Бенілюкс у європейському просторі.

Бенілюкс є важливим об'єднанням як для держав-членів Європейського Союзу, так і для європейського континенту загалом. Він відіграв ключову роль у відновленні економіки Бельгії, Нідерландів та Люксембургу після Другої світової війни. Союз Бельгії, Люксембургу та Нідерландів також був каталізатором для створення Співтовариства вугілля і сталі в 1950 році і, зрештою, Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) у 1957 році. Успіх Союзу можна пояснити спільними зусиллями трьох держав-членів.

Історіографія теми складає певний масив літератури, в основному представленої працями щодо зовнішньої політики окремих країн, які входять до складу Бенілюксу. У вітчизняній історіографії велика увага приділяється проблематиці українсько-бельгійських, українсько-голландських та ін. відносин різних історичних періодів. Натомість у зарубіжній історіографії детально розглянута проблема історичної еволюції політичних механізмів забезпечення функціонування зовнішньої політики країн Бенілюксу. Окремі дослідження присвячені відносинам Європейського Союзу та Союзу Бельгії, Люксембургу й Нідерландів, а саме впливу Європейського Союзу на національну ідентичність країн Бенілюксу. У низці праць висвітлена, насамперед, взаємодія країн Бенілюксу як на внутрішньо-політичному рівні, так і на міжнародній арені. Велика кількість робіт висвітлює концептуальні проблеми зовнішньої політики країн Бенілюксу та їхній вплив на міжнародній арені в історичному аспекті й на сучасному етапі.

Автор доходить висновку, що зовнішня політика країн Бенілюксу щодо України досліджувалася зарубіжними авторами дещо побіжно. У більшості праць розглядається проблематика становлення взаємин

Україна-Бенілюкс лише з позицій відносин України та Європейського Союзу як єдиного суб'єкта міжнародних відносин.

Ключові слова: історіографія, країни Бенілюксу, зовнішня політика, Європейський Союз, зовнішньоекономічна діяльність, регіональне співробітництво, дипломатія, співпраця.

Aliesia Soloviova

Postgraduate Student

Institute of History of Ukraine

of the National Academy of Sciences of Ukraine

4, Mykhailo Hrushevskiyi Street, Kyiv, 01001, Ukraine

E-mail: aliesia.soloviova@gmail.com

THE EUROPEAN POLICY OF THE BENELUX COUNTRIES (1945–2014): HISTORIOGRAPHICAL ANALYSIS

The article sets out the content of the main theses of Ukrainian and foreign scientific works on the European policy of the Benelux countries. The author determines the role of the Union of Benelux in the European space. Benelux is an important alliance for both member states and for the European continent as a whole. It played a key role in restoring the economies of Belgium, the Netherlands and Luxembourg after the Second World War. The Union of Belgium, Luxembourg and the Netherlands also served as a catalyst for the establishment of the Community of Coal and Steel in 1950 and, ultimately, of the European Economic Community (EEC) in 1957. The success of the Union can be explained by the joint efforts of the three Member States.

The historiography of the topic includes some scientific spectrum and volume of literature, which consists mainly of works on the foreign policy of individual countries that are part of the Benelux union. In the national historiography, attention is paid to the problems of Ukrainian-Belgian, Ukrainian-Dutch, and others relations of different historical periods. On the other hand, in foreign historiography, the problem of the historical evolution of political mechanisms to ensure the functioning of the foreign policy of the Benelux countries is considered in great detail. Some studies were devoted to the relations between the European Union and the Union of Belgium, Luxembourg and the Netherlands, namely the impact of the European Union on the national identity of the Benelux countries. Several works consider the interaction of the Benelux countries on the international scene. A considerable number of works highlights the conceptual problems of the foreign policy of the Benelux countries and their influence on the international arena both in historical aspect and at the present stage.

It is concluded that the foreign policy of the Benelux countries towards Ukraine was studied by foreign authors. Most of the works consider the issues of the establishment of Ukraine-Benelux relations only in terms of relations between Ukraine and the European Union as a single organism.

Keywords: *historiography, Benelux countries, foreign policy, European Union, foreign economic activity, regional co-operation, diplomacy, cooperation.*

Актуальність теми дослідження обумовлена важливістю звернення до історичного досвіду країн-засновниць процесу європейської інтеграції. У цьому сенсі Бельгія, Нідерланди й Люксембург є не лише прикладом такої інтеграції, а й зразком для розвитку європейського регіону. Звичайно, кількість праць, присвячених європейським аспектам зовнішньої політики країн Бенілюксу, величезна. На жаль, у вітчизняній історіографії відсутня узагальнююча студія, присвячена аналізу цього аспекту історії європейської інтеграції. Тому метою цієї статті є огляд найважливіших публікацій, у яких висвітлюється проблематика еволюції європейського напрямку зовнішньої політики країн Бенілюксу (Бельгії, Нідерландів, Люксембургу).

Бенілюкс (Benelux за першими літерами назв країн — Бельгія, Нідерланди, Люксембург) — це міжнародна політична, економічна й митна організація, до якої належать Бельгія, Нідерланди й Люксембург. Формування Бенілюксу пов'язане з підписанням урядами згаданих держав валютної угоди (1943), митної конвенції (1944) та договору про митний союз (1947). 5 вересня 1944 року уряди трьох країн уклали в Лондоні доповнену Митну конвенцію, яка набула чинності з 1 січня 1948 року. З цієї дати торгівля між країнами Бенілюксу була звільнена від усіх мит, а щодо третіх країн був запроваджений єдиний, найнижчий у Західній Європі, зовнішній митний тариф. Потім були підписані угоди щодо скасування обмежень у торгівлі промисловими й сільськогосподарськими товарами, єдиної аграрної політики, вільного руху робочої сили, врегулювання питань заробітної плати тощо. Кульмінацією процесу стало підписання у 1958 році в Гаазі Договору про утворення Економічного союзу Бенілюксу¹. Відповідно до установчих відомостей, Бенілюкс створювався для виконання наступних завдань: вільне пересування громадян; проведення єдиної політики у сфері соціального страхування; ліквідація в торгівлі між країнами-учасниками мит, тощо².

Термін «Бенілюкс» можна розглядати у двох значеннях. По-перше, Бенілюкс — це економічний союз, а по-друге — це спільнота інтересів із геополітичними амбіціями, спрямованими на посилення міжнародного статусу невеликих держав.

Важкі людські та матеріальні втрати наприкінці Другої світової війни (особливо в Нідерландах, а також на півночі Люксембургу та північно-східній Бельгії) змінили економічні орієнтири й визначили основний курс держав на швидке економічне зростання. Задля досягнення таких результатів три країни уклали митний союз, який згодом перетворився на економічний. Розширення й поглиблення економічної інтеграції мали вирішальний вплив на соціально-економічний розвиток трьох країн-членів. Швидкий економічний розвиток та політична координація збільшили політичний вплив країн Бенілюксу в Європі, а також надали їм сильніші міжнародні позиції.

Союз Бельгії, Люксембургу та Нідерландів був певним каталізатором для створення Співтовариства вугілля і сталі в 1950 році і, зрештою, Європейського економічного співтовариства (далі — ЄЕС) в 1957 році. З того часу Бенілюкс має особливий статус в ЄЕС (а потім і в Європейському Союзі) і зіграв важливу роль у процесі європейської інтеграції. Так, після утворення союзу Бенілюксу, набула поширення ідея, згідно з якою малі держави внаслідок кооперації можуть користуватися тими перевагами, які мають більші за розміром країни³.

Наукові праці з проблематики зовнішньої політики країн Бенілюксу можна класифікувати, виходячи з таких напрямів: 1) європейська політика країн Бенілюксу як спільноти інтересів, 2) європейська політика Бельгії, 3) європейська політика Нідерландів, 4) європейська політика Люксембургу.

Щодо історіографії питання європейської політики країн Бенілюксу як спільноти інтересів, то слід зазначити, що 2013 року вийшла друком книга «Бельгія, Люксембург і Нідерланди», яка є частиною серії збірок «Британіки» щодо країн ЄС, за редакцією Ноя Теша. Автори зазначають, що незважаючи на те, що Бельгія, Люксембург і Нідерланди не є великими географічними регіонами, вони мають значний політичний вплив на міжнародній арені. Крім того, економічний союз Бенілюксу фактично слугував моделлю для ЄС. (Belgium, Luxembourg, and the Netherlands — Britannica Guide to Countries of the European Union)⁴.

Праця Еріка Джонса «Країни Бенілюксу: ідентичність та власні інтереси» (The Benelux Countries: Identity and Self-Interest) присвячена аналізу відносин між ЄС і країнами Бенілюксу⁵. Автором наводиться теза, що участь у європейській інтеграції була актом національного інтересу, однак, на певному етапі, ЄС значною мірою вплинув на національну ідентичність країн Бенілюксу. Автор робить висновок, що членство в Європейському Союзі змінює держави-члени навіть тоді, коли вони створюють і трансформують інститути Європи.

У декількох статтях розглянуто взаємодію країн Бенілюксу як на внутрішньо-політичному рівні, так і на міжнародній арені. У праці

Б. Анрі «Спільна земля: історія країн Бенілюксу, мікрокосмосу Європи» (*Terre commune: Histoire des pays de Benelux, microcosme de l'Europe*), із залученням широкого кола джерел та літератури, проаналізовано основні етапи розвитку політичних зв'язків між країнами Бенілюксу⁶. Низка праць присвячена ретроспективі зовнішньої політики Бенілюксу. Так, К. Крістіенс, Ф. Герітс, І. Годдеріс і Дж. Скотт-Сміт у студії «Бенелюкс і холодна війна: переосмислення відносин Заходу»⁷ (*The Benelux and the Cold War: Re-interpreting West-West Relations*) наголошують на «лояльності союзу», унікальності малих держав і важливості традиційної дипломатії. Окрему увагу приділено політиці країн Бенілюксу під час «холодної війни».

Аналізу історії створення союзу присвячена праця Самуа Ашіль «Створення економічного союзу Бенілюксу» (*La création de l'union économique Benelux*)⁸. Схожу проблематику вивчав американський дослідник Е.Ф. Гюнтер «Країни Бенілюксу: історичне дослідження» (*The Benelux Countries: An Historical Survey*)⁹.

Особливості зовнішньополітичних відносин країн Бенілюксу проаналізовано в науковій статті колективу авторів Ян. Бейерса, Б. Керреманса та П. Бурсенса «Бельгія, Нідерланди та Люксембург: розмаїття серед країн Бенілюксу» (*Belgium, the Netherlands, and Luxembourg: Diversity among the Benelux Countries*)¹⁰.

На увагу також заслуговують наукові роботи, в яких висвітлюються концептуальні проблеми зовнішньої політики країн Бенілюксу та їхній вплив на міжнародній арені як в історичному ракурсі, так і на сучасному етапі, зокрема, праця А.Е. Керстена «Чи є троє маленьких дітей великими? Політичний вплив Бенілюксу 1945–1955» (*Maken drie kleinen een grote? De politieke invloed van de Benelux 1945–1955*)¹¹. Керстен чітко пояснює, в який час і за яких обставин три уряди намагалися прийти до спільної політики та дій. Автор також зазначає, що результат діяльності Бенілюксу був вагомим, особливо щодо таких міжнародних завдань, як урегулювання німецького питання та підготовка проектів щодо європейського економічного співтовариства.

Схожу проблематику досліджує Маріо Хірш у статті «Міжнародне становище малих держав: взаємодія політичних систем» (*La situation internationale des petits États : des systèmes politiques pénétrés*)¹². Автор аналізує розмірні та структурні фактори, характерні для невеликих країн Західної Європи, звертає увагу на визначальний характер таких чинників щодо міжнародного становища держав та обґрунтовує тезу нерівномірної взаємозалежності в міжнародних відносинах.

Українська дослідниця І.В. Лескова проаналізувала європейську політику країн Бенілюксу через призму економічних систем міждержавних

об'єднань¹³. Авторка звертає увагу на глибоке історико-географічне коріння Бенілюксу, називаючи його «ядром західноєвропейської інтеграції»¹⁴.

Науковці О.Дриночкін та Є.Сергеев здійснили порівняльний аналіз Бенілюксу й Вишеградської групи. Дослідження виявило суттєві відмінності між ними в інституційній організації, виборі інструментів співробітництва, способах розв'язання внутрішніх суперечностей¹⁵.

У колективній монографії російських учених «Країни Альпійського регіону і країни Бенілюксу в мінливій Європі» розглядається комплекс проблем, характерних для держав Альпійського регіону (Австрія, Швейцарія, Ліхтенштейн) і країн Бенілюксу (Бельгія, Нідерланди, Люксембург). Авторами детально проаналізовано особливості їхнього адміністративного устрою, конституційних норм, системи законодавчої і виконавчої влади. Важливе місце у книзі відведено розвитку партійно-політичної системи згаданих держав, діяльності урядів і парламентів, громадських організацій і масових рухів. Окремо досліджуються економічні проблеми, еволюція господарського механізму й соціальної сфери. Значну увагу приділено взаєминам зазначених країн із Євросоюзом, різним аспектам їхньої зовнішньополітичної діяльності¹⁶.

Учений Л.В. Сидоренко дослідив особливості європейської політики країн Бенілюксу як спільноти інтересів¹⁷. У його статті розглядаються проблеми участі групи малих країн Західної Європи (представленої державами Бенілюксу та Альпійського регіону — Австрії, Швейцарії, Ліхтенштейну) у процесах європейської інтеграції. Автор здійснює порівняльний аналіз передумов, причин і алгоритмів приєднання цих країн до головного європейського процесу ХХ сторіччя. Особливу увагу він приділяє історичним особливостям розвитку регіональних груп держав, їхньому економіко-географічному положенню, проблемам політичної інтеграції та економічним аспектам входження малих країн до Єдиної Європи. У своїй статті Л.В. Сидоренко окремо аналізує історичну типологію країн Бенілюксу й Австрійського регіону, що дозволяє пояснити відмінність шляхів і підходів до євроінтеграційних процесів як окремих держав, так і їхніх груп. Досліджуються інституційні форми європейських об'єднань (Союз Бенілюкс, Європейська асоціація вільної торгівлі), в яких брали участь малі країни. Автор виділяє кілька модельних рядів стратегії у євроінтеграційних процесах окремих малих країн і їхніх груп, диференціація яких безпосередньо залежить насамперед від історичних традицій і політичних умов їхнього розвитку. Водночас особливості народногосподарських механізмів малих держав і їхні об'єктивні економічні інтереси завжди спонукали цю групу країн до активізації інтеграційних процесів, без яких побудова успішної конкурентної економіки в умовах глобалізації є неможливою.

А.С. Костюченко дослідила питання соціально-економічного розвитку країн Бенілюксу на різних етапах західноєвропейської інтеграції¹⁸. Авторка слушно зазначає, що країни Бенілюксу першими в Західній Європі почали рух до об'єднання, внаслідок чого виникло історичне ядро європейської інтеграції: сформований ними митний, а пізніше й економічний союз Бенілюкс став прообразом і стимулом для всієї майбутньої регіональної організації. Утворення цього союзу забезпечило його учасникам, крім переваг митного союзу, відносно незалежне існування і здебільшого зміцнило їхню позицію і вплив усередині наступних інтеграційних об'єднань у Європі¹⁹. Крім того, А.С. Костюченко висвітлила міграційну політику країн Бенілюксу. Авторка зауважує, що загалом за такої динаміки припливу іноземців Бенілюкс у найближчому майбутньому, як і раніше, залишиться «в тенетах міграції», оскільки повна інтеграція «заробітчанин» до єдиного суспільства — справа не одного покоління. Проте це той випадок, коли тенета мають позитивне значення. Тому цілком виправданими є зусилля влади, спрямовані на створення більш адекватних умов для іммігрантів, без яких Бенілюкс обійтися вже не може, адже протягом майже двохсотлітнього періоду їхня участь стала визначальною рисою соціально-економічного розвитку Бельгії, Нідерландів і Люксембургу.

Широке коло проблем дослідив С.О. Рудько у праці «Зовнішня політика країн Західної Європи в постбіполярний період»²⁰. Автором розкриваються особливості зовнішньої політики західноєвропейських держав щодо інших суб'єктів міжнародних відносин, характеризується їхня участь у провідних міжнародних організаціях та проблемні аспекти міжнародних відносин на західноєвропейському просторі; спеціальний розділ присвячено пріоритетам зовнішньої політики країн Бенілюксу.

Варто зазначити, що історіографія проблеми складає певний масив літератури, в основному представленої працями щодо європейської політики окремих країн, які входять до складу Бенілюксу. О.О. Собоदार аналізує питання трансформації зовнішньої політики Королівства Бельгія після конституційної реформи 1993 р. Основна увага приділяється новим повноваженням суб'єктів федерації у прийнятті рішень офіційного Брюсселя у сфері зовнішніх відносин²¹. Вагомі дослідження здійснювали також інші вчені. Так, Р.А. Насіпов²², Н.С. Кривоногов²³ вивчали зовнішню політику Бельгії на сучасному етапі.

Шарль-Етьєн Лагасс аналізує роль Бельгії у міжнародних відносинах на сучасному етапі у статті «Система міжнародних відносин у федеральній Бельгії» (*Le système des relations internationales dans la Belgique fédérale*)²⁴. Автор дійшов висновку, що Бельгія, як і більшість європейських держав, наштовхнулася на вагому перешкоду, а саме: співжиття різних культур на політичному рівні.

Слід закцентувати увагу на наукових працях, присвячених різним аспектам європейської політики Нідерландів. Так, Г.О. Шатохіна-Мордвинцева дослідила історію Нідерландів у новий і новітній час²⁵. О.Ю. Смоленчук проаналізувала еволюцію голландської зовнішньої політики після Другої світової війни в рамках європеїзму й атлантизму²⁶. У її статті подано визначення трьох основних рис зовнішньої політики Нідерландів, охарактеризованих професором Й. Ворхувом і відомих як морський меркантилізм, абстенціонізм та інтернаціоналістський ідеалізм. Вони були пріоритетними принципами до Другої світової війни. Автор доводить, що в післявоєнний період зовнішня політика Нідерландів набула трьох нових констант, що охоплюють: 1) дотримання трансатлантичних інтересів у рамках зовнішньої політики й політики безпеки; 2) спрямованість на наддержавні структури в рамках європейської інтеграції; 3) традиційну перевагу економічної інтеграції над політичною.

Загалом у зарубіжній історіографії проблема історичної еволюції політичних механізмів забезпечення функціонування зовнішньої політики країн Бенілюксу розглянута детально. Низка праць присвячена європейській політиці Королівства Люксембург. Так, Джейн А.К. Хей у своїй роботі «Зовнішня політика Люксембургу: малий розмір допомагає або заважає?» (Luxembourg's Foreign Policy: Does Small Size Help or Hinder?) приділяє увагу місцю та ролі Люксембургу на міжнародній арені. Автор аналізує політику Люксембургу впродовж 1990-х років, із особливою увагою до активної участі держави в політиці Європейського Союзу (далі — ЄС). У статті з'ясовується, наскільки невелика за площею територія Люксембургу є позитивом або перешкодою для його успіху в досягненні міжнародних цілей²⁷.

У вітчизняній історіографії значна увага приділяється проблематиці українсько-бельгійських, українсько-голландських та ін. відносин різних історичних періодів²⁸. Однак механізми формування та функціонування зовнішньої політики країн Бенілюксу досі не були предметом окремого історичного дослідження.

Наукові праці вітчизняних авторів із проблематики зовнішньої політики країн Бенілюксу можна класифікувати за такими напрямками: 1) політика країн Бенілюксу як спільноти інтересів щодо України, 2) україно-бельгійські відносини, 3) україно-голландські відносини, 4) політика Люксембургу щодо України.

Зазначена історіографічна тенденція підтверджується, зокрема, на основі аналізу наукових праць А.І. Кудряченка та Р.А. Кривоноса, які слушно зауважують, що в українській науці об'єктом досліджень зазвичай стають великі держави²⁹. У колективній монографії «Україна в Європі: контекст міжнародних відносин» на широкому історичному тлі

розглянуто внутрішньополітичний стан та основні перспективи співпраці України з країнами Бенілюксу.

Розмірковуючи про проблеми відносин України з державами Бенілюксу, вчені називають несприятливі умови для бізнесу в нашій країні (швидкі зміни законодавства, корупція на всіх рівнях державної влади тощо); односторонній характер співпраці в гуманітарній сфері, коли Україна виступає лише реципієнтом допомоги з боку державних і громадських інституцій країн Бенілюксу³⁰. Однак конкретна проблема еволюції зовнішньополітичного механізму країн Бенілюксу також не стала предметом узагальнюючого аналізу. А.І. Кудряченко в низці останніх публікацій акцентує увагу насамперед на політичних проблемах, які стосуються місця й ролі дипломатичної еліти у визначенні й реалізації зовнішньої політики Української держави. Вчений наголошує, що правильний вибір державою зовнішньої орієнтації може бути визначальним для перспектив її розвитку³¹.

У статті В.В. Резнікова охарактеризовано стан дипломатичної та економічної взаємодії України з Королівством Бельгія, Королівством Нідерланди, Великим Герцогством Люксембург та країнами Бенілюксу загалом³². У праці показано вплив дипломатичних зносин на міждержавному, міжурядовому та міжрегіональному рівнях на розвиток економічного співробітництва вказаних країн. Крім того, здійснено прогноз розвитку зовнішньоекономічної співпраці України з країнами Бенілюксу у короткостроковій перспективі. І.М. Манаєнко проаналізував динамізм розвитку країн Бенілюксу в умовах європейських трансформацій³³.

Висвітленню відносин між Україною й Нідерландами, а також розвитку співпраці між обома державами присвячена стаття політолога Р.А. Кривоноса³⁴. Автор доходить висновку про значну автономність окремих сфер нідерландсько-українського співробітництва та відмінності в складі учасників, залучених до кожної сфери з обох сторін.

Зовнішня політика країн Бенілюксу щодо України досліджувалася зарубіжними авторами досить побіжно. У більшості праць розглядається проблематика становлення взаємин Україна-Бенілюкс лише з позицій відносин України та Європейського Союзу як єдиної інституції. Так, Жан-Жак Мевель у статті «Перевірка, ЄС залишає двері відкритими для України» (*Mise en échec, l'UE laisse la porte ouverte à l'Ukraine*)³⁵, опублікованій на сторінках “Le Figaro” 26 листопада 2013 року, оцінює політику ЄС щодо України, приділяючи окрему увагу економічним ризикам, які має Україна.

Значну увагу зарубіжні вчені приділяють відносинам України, Росії та ЄС. Зокрема, К. Дезері у праці «Економічні та політичні відносини після розширення ЄС: країни Вишеградської групи та Росія, Україна, Білорусь і

Молдова» (Economic and political relations after the EU enlargement: the Visegrad countries and Russia, Ukraine, Belarus and Moldova)³⁶ зазначає, що політика ЄС щодо східних сусідів змінилася, істотної зміни зазнали наявні політичні та економічні зв'язки, структура зовнішньої політики.

Таким чином, аналіз стану вивчення у вітчизняній історіографії досвіду реалізації європейської політики країн Бенілюксу з погляду функціонування її політичних механізмів свідчить, що зазначену тему поки що системно не досліджено. Такий стан речей обумовлює безпосередню наукову та практичну потребу поглибленого наукового осмислення цієї проблеми. Здійснений у рамках нашої статті історіографічний огляд засвідчує, що науковці Бельгії і Нідерландів принаймні до початку XXI століття досліджували процес участі своїх держав у європейській інтеграції переважно з європейських оптимістичних позицій. Такий підхід обумовлювався й поглядами бельгійської і нідерландської політичних еліт, які схилились у цей час до ідеї поетапного формування федеративного Європейського Союзу. Фактично на тому історичному етапі із зазначеною позицією солідаризувались люксембурзькі політики й науковці, які спеціалізуються на дослідженні європейської інтеграції.

Парадокс полягає в тому, що після створення Митного союзу та запровадження спільної європейської грошової одиниці євро посилюються європейські скептичні настрої. Насамперед вони охоплюють бельгійське й нідерландське суспільства. Адже Люксембург як фінансове серце ЄС виграв від введення євро. Помітний вплив на формування європейських скептичних настроїв у Бельгії і Нідерландах мали глобальні міграційні процеси. Знову в цьому сенсі Люксембург залишився своєрідною оазою стабільності й суспільної єдності щодо європейської інтеграції. Натомість у Нідерландах 2005 р. відбувся референдум, на якому більшість громадян висловила протидію ратифікації першої спільної Конституції Євросоюзу. Потреба проведення такої процедури народного волевиявлення в Бельгії відпала. Однак загальний аналіз історіографії європейського вектору зовнішньої політики країн Бенілюксу засвідчує перевагу наукових праць, орієнтованих насамперед на федеративний Європейський Союз. Такий курс не тільки сприяє збереженню впливу країн Бенілюксу на спільні європейські справи, а й допомагає Бельгії утримувати внутрішню єдність країни, попри гострі суперечності між валлонами й фламандцями. Цей приклад, так само як і аналіз історіографії зазначеної теми доводять, що європейська інтеграція стала для трьох країн Бенілюксу не просто національною ідеєю, а й функціональною віссю, навколо якої обертається вся їхня зовнішня політика.

¹ Шемшученко Ю.С. Бенілюкс. *Юридична енциклопедія*: в 6-ти т. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998–2004. С. 672–768.

² Манаєнко І. М. Динамізм розвитку країн Бенілюксу в умовах європейських трансформацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 8 (2). С. 9–12.

³ Benelux Revisited. URL: http://www.ieis.lu/online/www/menu_vert/1152/220/221/content/381/454/133/ENG/Benelux%20revisited.pdf (дата звернення — 20.05.2019).

⁴ Belgium, Luxembourg, and the Netherlands — Britannica Guide to Countries of the European Union URL: <https://www.amazon.com/Luxembourg-Netherlands-Britannica-Countries-European/dp/161530973X> (дата звернення — 05.05.2019).

⁵ Jones E. The Benelux Countries: Identity and Self-Interest URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.202.9087&rep=rep1&type=pdf>

⁶ Bernard H. Terre commune: Histoire des pays de Benelux, microcosme URL: <https://www.abebooks.fr/rechercher-livre/titre/terre-commune-histoire-pays-benelux/auteur/bernard/>

⁷ Christiaens K., Gerits F., Goddeeris I., Scott-Smith G. The Benelux and the Cold War: Re-interpreting West-West Relations, Dutch Crossing. 2016. 40:1, 1–9, URL: 10.1080/03096564.2016.1129187 (дата звернення — 05.05.2019).

⁸ Samoy Achille G. La création de l'union économique Benelux. *Studia Diplomatica*. 1981. 34:1-4. pp. 179–198.

⁹ Gunther, E.F. The Benelux Countries: An Historical Survey. Princeton: D. Van Nostrand Company, 1959.

¹⁰ Beyers J., Kerremans B. and Bursens P. (2001). Belgium, the Netherlands, and Luxembourg: Diversity among the Benelux Countries URL: https://www.researchgate.net/publication/237291348_Belgium_the_Netherlands_and_Luxemburg_Diversity_Among_the_Benelux_Countries

¹¹ Kersten A.E. (1982). Maken drie kleinen een grote? De politieke invloed van de Benelux 1945–1955. URL: <https://www.bibliotheek.nl/catalogus/titel.822907550.html/maken-drie-kleinen-een-grote/>

¹² Hirsch M. La situation internationale des petits États: des systèmes politiques pénétrés. L'exemple des pays du Bénélux. URL: https://www.persee.fr/doc/rfsp_0035-2950_1974_num_24_5_418745

¹³ Лескова И.В. Экономическая система межгосударственных объединений (на примере Бенилюкса, СНГ и ЕС). *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. 2013. Т. 21, вип. 23 (3). С. 114–119.

¹⁴ Там само. С. 142.

¹⁵ Дрыночкин А.В., Сергеева Е.А. Бенилюкс и Вышеградская группа: опыт сопоставления. <file:///D:/Zav/Downloads/benilyuks-i-vishegradskaya-gruppa-opyt-sopostavleniya.pdf>

¹⁶ Государства Альпийского региона и страны Бенилюкс в меняющейся Европе Под ред. В.Я. Швейцера. Москва: Весь Мир, 2009. 544 с.

¹⁷ Сидоренко Л.В. Страны Бенилюкса и Альпийского региона на пути в Единую Европу: сравнительный анализ причин и алгоритмов интеграции малых стран субконтинента. *Труды кафедры истории нового и новейшего времени*. 2016. Т.16, № 2, С. 100–118.

¹⁸ Костюченко А.С. Социально-экономическое развитие стран Бенилюкс на разных этапах западноевропейской интеграции. *Вестник Московского университета*. Серія 5. География. 2007. № 1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-ekonomicheskoe-razvitiie-stran-benilyuks-na-raznyh-etapah-zapadnoevropeyskoy-integratsii>

¹⁹ Там само.

²⁰ Рудько С.О. Зовнішня політика країн Західної Європи в постбіполярний період : навчально-методичний посібник із курсу. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. 412 с.

²¹ Собоदार О.О. Трансформація зовнішньої політики Королівства Бельгія після конституційної реформи 1993 р. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія : Історичні науки. 2018. Т. 29 (68), № 3. С. 81–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2018_29%2868%29_3_16

²² Насипов Р.А. Современная внешняя политика Бельгии на европейском направлении. URL: <https://www.pglu.ru/upload/iblock/ac1/nasipov-1.pdf>

²³ Кривоногов Н.С. Внешняя политика Бельгии на современном этапе. URL: <http://www.pglu.ru/upload/iblock/ab4/Krivonogov-rezюме.pdf>

²⁴ Lagasse Ch.-E. Le système des relations internationales dans la Belgique fédérale URL: <https://www.cairn.info/revue-courrier-hebdomadaire-du-crisp-1997-4-page-1.htm> (дата звернення — 07.06.2019).

²⁵ Шатохина-Мордвинцева Г.А. Нидерланды в новое и новейшее время; Ин-т всеобщ. истории Рос. акад. наук, Саратов. гос. ун-т. Москва: Ин-т всеобщ. истории РАН, 2002. 277 с.

²⁶ Смоленчук О.Ю. Эволюция внешней политики королевства Нидерланды в рамках европеизма и атлантизма. *Вестн. Том. гос. ун-та*. История. 2012. № 1 (17). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/evolyutsiya-vneshney-politiki-korolevstva-niderlandy-v-ramkah-evropeizma-i-atlantizma>

²⁷ Hey Jeanne A. K. Luxembourg's Foreign Policy: Does Small Size Help or Hinder, Innovation. *The European Journal of Social Science Research*. 2002. 15:3, 211–225.

²⁸ Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2014–2016). Авт. кол.: С.В. Віднянський, О.М. Горенко, А.Ю. Мартинов (відп. ред.), В.В. Піскіжова (відп. секр.), Г.О. Харлан. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2017. 319 с.

²⁹ Кривонос Р.А. Кудряченко А.І. Стан і перспективи співпраці України з країнами Бенілюксу. *Україна в Європі: контекст міжнародних відносин*: колективна монографія. За ред. А.І. Кудряченка. Київ: Фенікс, 2011. С. 419–441.

³⁰ Там само.

³¹ Кудряченко А.І. Місце і роль дипломатичної еліти у визначенні і реалізації зовнішньої політики Української держави. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2010. Вип. 1. С. 66.

³² Резніков В.В. Зовнішньоекономічне співробітництво України з країнами Бенілюксу: економіко-дипломатичний аспект. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_5_40 (дата звернення — 05.06.2019).

³³ Манаєнко І. М. Динамізм розвитку країн Бенілюксу в умовах європейських трансформацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 8 (2). С. 9–12.

³⁴ Кривонос Р.А. Українсько-нідерландська співпраця як складова реалізації євроінтеграційних прагнень України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 111(1). С. 50–59.

³⁵ Mével J.-J. Mise en échec, l'UE laisse la porte ouverte à l'Ukraine, *Le Figaro*, 26 novembre 2013. URL: <http://www.lefigaro.fr/international/2013/11/25/01003-20131125ARTFIG00522-mise-en-echec-l-ue-laisse-la-porte-ouverte-a-l-ukraine.php>

³⁶ Dezseri K. Economic and political relations after the EU enlargement: the Visegrad countries and Russia, Ukraine, Belarus and Moldova, Budapest, 2004. URL: <https://ideas.repec.org/p/iwe/workpr/147.html>

REFERENCES

1. Belgium, Luxembourg, and the Netherlands. (2013). Britannica Guide to Countries of the European Union. Retrieved from: <https://www.amazon.com/Luxembourg-Netherlands-Britannica-Countries-European/dp/161530973X> [in English].
2. Benelux Revisited. (2006) Retrieved from: http://www.ieis.lu/online/www/menu_vert/1152/220/221/content/381/454/133/ENG/Benelux%20revisited.pdf [in English].
3. Bernard, H. (1961). *Terre commune: Histoire des pays de Benelux, microcosme de l'Europe [Common ground: History of the Benelux countries, microcosm of Europe]*. Retrieved from: <https://www.abebooks.fr/rechercher-livre/titre/terre-commune-histoire-pays-benelux/auteur/bernard/> [in French].
4. Beyers, J., Karremans, B., & Bursens, P. (2001). *Belgium, the Netherlands, and Luxembourg: Diversity among the Benelux Countries*. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/237291348_Belgium_the_Netherlands_and_Luxemburg_Diversity_Among_the_Benelux_Countries [in English].
5. Christiaens, K., Gerits, F., Goddeeris, Id. & Scott-Smith, G. (2016). The Benelux and the Cold War: Re-interpreting West-West Relations. *Dutch Crossing*, 40:1, 1–9 [in English].
6. Dezseri, K. (2004). *Economic and political relations after the EU enlargement: the Visegrad countries and Russia, Ukraine, Belarus and Moldova*. Budapest. Retrieved from: <https://ideas.repec.org/p/iwe/workpr/147.html> [in English].
7. Drynochkin, A.V., & Sergeev, E.A. (2016). *Benilyuks i vishegradskaya gruppya: opyt sopostavleniya [Benelux and the Vishegrad group: experience of comparison]*. *Sovremennaya Evropa — Modern Europe*, 6 (72). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/benilyuks-i-vishegradskaya-gruppya-opyt-sopostavleniya> [in Russian].
8. *Gosudarstva Alpijskogo regiona i strany Benilyuks v menyayushhejsya Evrope [Alpine States and Benelux in a Changing Europe]*. (2009). Mosva: Ves' Mir [in Russian].
9. Gunther, E.F. (1959). *The Benelux Countries: An Historical Survey*. Princeton: D. Van Nostrand Company [in English].
10. Hey, Jeanne A.K. (2002). Luxembourg's Foreign Policy: Does Small Size Help or Hinder, Innovation. *The European Journal of Social Science Research*. 15:3, 211–225 [in English].
11. Hirsch, M. *La situation internationale des petits États: des systèmes politiques pénétrés. L'exemple des pays du Bénélux [The international situation of small states: political systems penetrated. The example of the Benelux countries]*. Retrieved from: https://www.persee.fr/doc/rfsp_0035-2950_1974_num_24_5_418745 [in French].
12. Jones, E. (2003). *The Benelux Countries: Identity and Self-Interest*. Retrieved from: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.202.9087&rep=rep1&type=pdf> [in English].
13. Kersten, A.E. (1982). *Maken drie kleinen een grote? De politieke invloed van de Benelux 1945–1955 [Do three little ones make a big one? The political influence of the Benelux 1945–1955]*. Retrieved from: <https://www.bibliotheek.nl/catalogus/titel.822907550.html/maken-drie-kleinen-een-grote-/> [in Dutch].
14. Kostyuchenko, A.S. (2007). Socialno-ekonomicheskoe razvitie stran Benilyuks na raznyx etapax Zapadnoevropejskoj integracii [Social and economic development of the Benelux countries at different stages of West European integration]. *Vestnik Moskovskogo universiteta. — Bulletin of Moscow University*. Retrieved from: www.ieras-library.ru/documenti/soveurope/2006/kostuchenko.doc [in Russian].
15. Krivonogov, N. (2011). *Vneshnyaya politika Belgii na sovremennom etape [The foreign policy of Belgium at the present stage]*. Retrieved from: <http://www.pglu.ru/upload/iblock/ab4/Krivonogov-rezyume.pdf> [in Russian].

16. Krivonos, R. & Kudryachenko, A. *Stan i perspektivi spivpraci Ukraïni z kraïnami Benilyksu [Status and prospects of Ukraine's cooperation with the Benelux countries]* Kyiv : Feniks [in Ukrainian].

17. Krivonos, R. (2012). Ukraïnsko-niderlandska spivpracya yak skladova realizacii evrointegracijnix pragnen Ukraïni [Ukrainian-Dutch cooperation as a component of Ukraine's European integration aspirations]. *Aktualni problemi mizhnarodnix vidnosin - Actual problems of international relations*, 111(1), 50–59 [in Ukrainian].

18. Kudryachenko, A.I. (2010) Misce i rol diplomaticnoi eliti u viznachenni i realizacii zovnishn'oi politiki Ukraïns'koï derzhavi [The place and role of the diplomatic elite in defining and implementing the foreign policy of the Ukrainian state]. *Naukovi zapiski Institutu politichnix i etnonacional'nix doslidzhen' im. I.F. Kurasa NAN Ukraïni — Scientific Notes of the Institute of Political and Ethnic Studies*, 1, 66–81 [in Ukrainian].

19. Lagasse, Ch.-E. *Le système des relations internationales dans la Belgique fédérale*. URL: <https://www.cairn.info/revue-courrier-hebdomadaire-du-crisp-1997-4-page-1.htm> [in French].

20. Leskova, I.V. (2013) Ekonomicheskaya sistema mezhgosudarstvennykh ob"edinenij (na primere Benilyksa, SNG i ES) [The economic system of interstate associations (on the example of Benelux, the CIS and the EU)]. *Visnik Dnipropetrovs'kogo universitetu - Bulletin of Dnepropetrovsk University*, 21, 114–119 [in Russian].

21. Manaenko, I.M. (2016). Dinamizm rozvitku kraïn benilyksu v umovax evropejskix transformacij [Dynamics of development of the Benelux countries in the conditions of European transformations]. *Naukovij visnik Uzhgorods'kogo nacional'nogo universitetu. — Scientific Bulletin of Uzhgorod National University*, 8(2), 9–12 [in Ukrainian].

22. Mével, J.-J. (2013). *Mise en échec, l'UE laisse la porte ouverte à l'Ukraine [Checking, the EU leaves the door open to Ukraine]*. Retrieved from: <http://www.lefigaro.fr/international/2013/11/25/01003-20131125ARTFIG00522-mise-en-echec-l-ue-laisse-la-porte-ouverte-a-l-ukraine.php> [in French].

23. Nasipov, R. *Sovremennaya vneshnyaya politika Belgii na evropejskom napravlenii. [Belgium's current foreign policy on European direction]*. Retrieved from: <https://www.pglu.ru/upload/iblock/ac1/nasipov-1.pdf> [in Russian].

24. Reznikov, V. (2015) Zovnishnoekonomichne spivrobitnictvo Ukraini z kraïnami benilyksu: ekonomiko-diplomaticnij aspekt [Ukraine's foreign economic cooperation with the Benelux countries: economic and diplomatic aspects]. *Efektivna ekonomika - Efficient economy*. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_5_40 [in Ukrainian].

25. Rudko, S. (2012) *Zovnishnya politika kraïn Zaxidnoi Ćvropi v postbipolyarnij period [Foreign Policy of Western Europe in the Post-Bipolar Period]*. Ostrog: Vidavnictvo Nacional'nogo universitetu Ostroz'ka akademiya [in Ukrainian].

26. Samoy, A. (1981). La création de l'union économique Benelux [The creation of the Benelux Economic Union]. *Studia Diplomatica*, 34:1-4, 179–198 [in French].

27. Shatovina-Mordvinceva, G. (2002). *Niderlandy v novoe i novejshee vremya*. Moskva: In-t vseobshh. istorii RAN [in Russian].

28. Shemshuchenko, Yu. *Benilyuks [Benelux]*. Kyiv: Ukraïns'ka encyklopediya im. M.P. Bazhana [in Ukrainian].

29. Sidorenko, L.V. (2016) Strany Benilyksa i Alpijskogo regiona na puti v Edinuyu Evropu: sravnitelnyj analiz prichin i algoritmov integracii malyx stran subkontinenta. [Countries of the Benelux and the Alpine region on their way to United Europe: a comparative analysis of the reasons and algorithms for the integration of small countries of the subcontinent]. *Trudy kafedry istorii novogo i novejshego vremeni*, 16, 100–118 [in Russian].

30. Smolenchuk, O. (2012). Evolyuciya vneshnej politiki korolevstva Niderlandy v ramkax evropeizma i atlantizma [The evolution of the foreign policy of the Kingdom of the Netherlands in the framework of Europeanism and Atlantism]. Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/n/evolyutsiya-vneshney-politiki-korolevstva-niderlandy-v-ramkah-evropeizma-i-atlantizma> [in Ukrainian].

31. Sobodar, O. (2018). Transformaciya zovnishn'oi politiki Korolivstva Belgiya pislya konstitucijnoi reformi 1993 r. [Transformation of Belgium's foreign policy following the 1993 constitutional reform]. *Vcheni zapiski Tavrijs'kogo nacional'nogo universitetu imeni V.I. Vernads'kogo — Notes of the Vernadsky National University*, 29(68), 81–85. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2018_29%2868%29_3_ [in Ukrainian].

32. *Zovnishnya politika Ukraini v umovax globalizacii [Ukraine's foreign policy in the conditions of globalization]*. (2017). Kyiv: Institut istorii Ukraïny [in Ukrainian].